

სოფელი ჭორჭოხი მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში

დავით ახლოური

ქსნის ხეობის ისტორიულ სოფელ ლარგვისიდან ქარჩოხის მიმართულებით მგზავრობისას, პირველად ჭორჭოხს უნდა ვესტუმროთ, მდინარეების ქსნისა და ცხრაბმულას წყალგამყოფ დასავლეთ კალთაზე მდებარე უძველეს ქართულ სოფელს, რომელიც ახალგორიდან დაახლოებით 25 კილომეტრითაა დაშორებული და მდებარეობს ზღვის დონიდან 1480 მეტრზე.

სოფლის ღირშესანიშნაობებიდან აღსანიშნავია ადრე შუა საუკუნეების კვირაცხოვლის ეკლესია, ორქანობიანი გადახურვით; განვითარებული შუა საუკუნეების წმინდა გიორგის სალოცავი სოფლის დასავლეთით, ქედზე; სამხრეთ-აღმოსავლეთით შუა საუკუნეების ქაშუეთის ეკლესია; გარდამავალი ხანის ეკლესია სოფლის აღმოსავლეთით და დასავლეთით 1,5-2 კილომეტრზე მდებარე შუა საუკუნეების ეკლესია „არბო“. ასევე სოფლის აღმოსავლეთით 2 კილომეტრზე მდებარეობს გვიანი შუა საუკუნეების კოშკი. ვრცლად იხ. (დადიანიძე 2008: 258-262).

რაც შეეხება ჩვენი კვლევის ძირითად საკითხს: მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში ჭორჭოხში არსებული დემოგრაფიული და ეკონომიკური ვითარების შესახებ მნიშვნელოვან ცნობებს გვანდის 1804 წელს ყოფილ ქსნის საერისთავოში ჩატარებული პირველი რუსული კამერალური აღწერა. ჩვენ ვსარგებლობთ ბეჭდური პირით, რომელიც დაცულია გორის ეთნოგრაფიულ მუზეუმში. აღნიშნული ისტორიული დოკუმენტი მუზეუმისთვის 1956 წელს გადაუცია სარგის კაკაბაძეს. წყაროს ახლავს მეცნიერის შენიშვნები და კომენტარები. როგორც იგი აღნიშნავს:

აღწერა იძლევა ძვირფას ცნობებს სათანადო სოფლებისა და მხარეების მოსახლეობის სამეურნეო ცხოვრების შესახებ, არკვევს აგრეთვე ამ მოსახლეობის სოციალურ რაობას, საკომლო კერძო მფლობელობის შეხამებას სათემო მფლობელობასთან და სხვა. ცალკე მეკომურთა საკუთრებად ნაჩვენები მცირე რაოდენობის მიწა შეადგენს მათ მფლობელობას. სათიბი, საძოვარი, ტყე და ნაწილობრივ სახნავი მიწაც მთაში საერთო სათემო მფლობელობაში იმყოფებოდა (გსიემ 1956: 5).

აღსანიშნავია ისიც, რომ ნაბეჭდ რუსულ ტექსტში სახელებისა და გვარების მითითებისას, მთელი რიგი შეცდომებია დაშვებული, მაგალითად, იასე ფოცხვერაშვილის ნაცვლად ოსიპ პოჩხო-რაშვილია მითითებული, ბალხამიშვილის ნაცვლად – ბალხამაშვილი, ქანაშვილის ნაცვლად – ხანა-შვილი, ფოცხტაშვილის ნაცვლად პუცეტაშვილი და ასე შემდეგ. შეცდომითაა სოფლის სახელიც, ჭორჭოხის მაგივრად – ქორჩოხი. ქვემოთ გთავაზობთ ჩემ მიერ რედაქტირებულ ვარიანტს, რომელიც შედარებულია XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის ქსნის ხეობის სტატისტიკურ აღწერილობებთან, რაც გვეხმარება გვარების და ზოგჯერ სახელების დაზუსტებაში.

1804 წლის პირველი კამერალური აღწერის მიხედვით სოფელ ჭორჭოხში მცხოვრები ქართველები:

- 1) ოსიპ ფოჩხორა შვილი (იესე ფოცხვერაშვილი – დ.ა.), 5 მამაკაცი და 3 ქალი, მის საკუთრებაშია 10 დღის სახნავი მიწა, 6 დღის – სახნავად გამოუყენებელი, 20 თივა. გადახდილი აქვს 1/2 ანუ ნახევარი კოდი (დაახლოებით 5 ლიტრა) ხორბალი, 1 ცხვარი, ქათამი და 5 კვერცხი, სულ: 1 მანეთი და 52 1/2 კაპიკი.
- 2) გრიგოლ ფოჩხორა შვილი (ფოცხვერაშვილი – დ.ა.), 6 მამაკაცი, 1 ქალი. ასევე გადახდილი აქვს 1 მანეთი და 52 1/2 კაპიკი.
- 3) შალვა საბია შვილი, 6 მამაკაცი, 1 ქალი. 7 დღის სახნავი მიწა, 8 დღის – სახნავად გამოუყენებელი, 20 თივა, გადახდილი აქვს სულ 1 მანეთი და 52 1/2 კაპიკი.
- 4) გოგია საბია შვილი, 6 მამაკაცი, 2 ქალი. 4 დღის სახნავი მიწა, 6 დღის – სახნავად გამოუყენებელი, 4 თივა, გადახდილი აქვს 4 ფუთი (1 ფუთი უდრის – 16, 38 კგ.) ხორბალი, 25 კაპიკი, ქათამი და

- 23) ბერი ბალხამაშვილი (ბალხამიშვილი - დ.ა.), 3 მამაკაცი, 2 ქალი. 5 დღის სახნავი მიწა, 2 დღის - სახნავად გამოუყენებელი, 9 თივა, გადახდილი აქვს 5 ლიტრა ხორბალი, ცხვარი, ქათამი და 5 კვერცხი, სულ 1 მანეთი და 52 1/2 კაპიკი.
- 24) პეტრე ბალხამაშვილი (ბალხამიშვილი - დ.ა.), 5 მამაკაცი, 4 ქალი. 5 დღის სახნავი მიწა, 2 დღის - სახნავად გამოუყენებელი, 9 თივა, გადახდილი აქვს ნახევარი კოდი (5 ლიტრა) ხორბალი, ცხვარი, ქათამი და 5 კვერცხი, სულ 1 მანეთი და 52 1/2 კაპიკი.
- 25) ბერი ბალხამაშვილი (ბალხამიშვილი - დ.ა.), 4 მამაკაცი, 5 ქალი. 5 დღის სახნავი მიწა, 12 დღის - სახნავად გამოუყენებელი, 10 თივა, გადახდილი აქვს სულ 1 მანეთი და 52 1/2 კაპიკი.
- 26) ტეგია ბალხამაშვილი (ქიტია ბალხამიშვილი - დ.ა.), 4 მამაკაცი, 6 ქალი. 5 დღის სახნავი მიწა, 7 დღის - სახნავად გამოუყენებელი, 10 თივა, გადახდილი აქვს სულ 1 მანეთი და 52 1/2 კაპიკი.
- 27) კაცია ხანაშვილი (ქანაშვილი - დ.ა.), 6 მამაკაცი, 5 ქალი. 3 დღის სახნავი მიწა, 10 დღის - სახნავად გამოუყენებელი, 4 თივა, გადახდილი აქვს ლიტრა ნახევარი ხორბალი, 40 კაპიკი, ქათამი და 5 კვერცხი, სულ 64 1/2 კაპიკი.
- 28) მახარაბელი ხანაშვილი (მახარებელი ქანაშვილი - დ.ა.), 2 მამაკაცი, 2 ქალი. 2 დღის სახნავი მიწა, 4 დღის - სახნავად გამოუყენებელი, 3 თივა, გადახდილი აქვს 5 ფუთი ხორბალი, 10 კაპიკი, ქათამი და 5 კვერცხი, სულ 26 1/2 კაპიკი.
- 29) ოსიპ ხანაშვილი (ოსია ქანაშვილი - დ.ა.), 5 მამაკაცი, 1 ქალი. 3 დღის სახნავი მიწა, 4 დღის - სახნავად გამოუყენებელი, 5 თივა, გადახდილი აქვს 2 ლიტრა ნახევარი ხორბალი, 50 კაპიკი, ქათამი და 5 კვერცხი, სულ 82 1/2 კაპიკი.
- 30) სიხარული ზაზანაშვილი (შერმაზანიშვილი - დ.ა.), 3 მამაკაცი, 1 ქალი. 9 დღის სახნავი მიწა, 8 დღის - სახნავად გამოუყენებელი, 6 თივა, გადახდილი აქვს ნახევარი კოდი (5 ლიტრა) ხორბალი, ცხვარი, ქათამი და 5 კვერცხი, სულ 1 მანეთი და 52 კაპიკი.

სოფელში ცხოვრობს სულ 120 მამრობითი და 73 მდედრობითი სქესის წარმომადგენელი, მათ კუთვნილებათა 136 დღის სახნავი და 188 დღის - სახნავად გამოუყენებელი მიწის ფართობი, თიბავენ 255 თივას, ხაზინისთვის გადახდილი აქვთ 31 მანეთი და 34 კაპიკი (გსიემ 1956: 63-67). საშუალოდ რომ განვსაზღვროთ, იმ დროისთვის ძროხა 4-5 მანეთი ღირდა, ცხვარი - 1 მანეთი, ქათამი 5 კვერცხთან ერთად - 12 კაპიკი და ასე შემდეგ.

უნდა აღინიშნოს, რომ ჭოროხის რამდენიმე მოსახლე მოხსენიებულია XVIII საუკუნის II ნახევრის ქსნის ხეობის გამოსავლის დავთარში, სადაც მითითებულია თუ რა გადასახადი ჰქონდა დაკისრებული თითოეულ კომლს, მაგალითად:

ქ. ბალხამას-შვილის დათუნას მამულს აძეს: პური ჩანახი თორმეტი, ცხვარი ერთი, ჩეხიჩი ერთი, ქათამი ერთი, კვერცხი ხუთი.

ქ. ბალხამის-შვილს ელისბარის მამულს აძეს: პური ჩანახი თოთხმეტი, ცხვარი ერთი, თხა ერთი, ქათამი ერთი, კვერცხი ხუთი.

ქ. ბალხამის-შვილის ბერის მამულს აძეს: პური ჩანახი თორმეტი, ცხვარი ერთი, თხა ერთი, ქათამი ერთი, კვერცხი ხუთი.

შემდეგ რამდენიმე კომლს არა აქვს მითითებული გადასახადის ოდენობა:

ქ. წიკლაურის ბერის მამულს აძეს.

წიკლაურის ქანაშვილის გამიხარდის მამულს აძეს.

ბალხამის-შვილის მურავის ხოსროს მამულს აძეს.

ბუთხუმი ქიტოს მამულს აძეს.

რაოდენობა ისევ კონკრეტდება აღწერის ბოლოს მითითებულ ორ კომლთან:

ქ. ბალხამას-შვილს შიოს მამულს აძეს: პური ჩანახი რვა, ცხვარი ერთი, ქათამი ერთი, კვერცხი ხუთი.

ქ. ბალხამის-შვილს კაციას მამულს აძეს: პური ჩანახი რვა, ცხვარი ერთი, ქათამი ერთი, კვერცხი ხუთი (ჯავახიშვილი 1974: 173-174).

აღნიშნული წყარო ბევრი რამითაა საყურადღებო. პირველ რიგში გვეძლევა საშუალება შევადაროთ XVIII და XIX საუკუნეების გადასახადების ოდენობა, შეიძლება ითქვას, რომ მამულით სარგებლობისთვის თითქმის ერთნაირია სახაზინოდ გასაღები თანხა, მცირე განსხვავებებით: „ტრადიციულია“, ქათამი და 5 კვერცხი, ასევე ნატურით გადასახადი ცხვრის, თხის, პურისა თუ ხორბლის სახით, ოღონდ ეგაა, XVIII საუკუნეში რამდენიმე ოჯახი ვალდებულია ცხვარიც გადაიხადოს და თხაც, XIX საუკუნეში კი ზოგი ნაღდ ფულსაც იხდის. ჩანახი უდრიდა 8 კილოგრამს (ჯაფარიძე: 1973). მთლიანობაში, მეცხრამეტე საუკუნეშიც დაახლოებით იგივე საგადასახადო ვალდებულება ყოფილა, რაც XVIII საუკუნეში. ჩანს, ბალხამიშვილების სამი ოჯახი უფრო შეძლებულები არიან, მეტ მამულებს ფლობენ და გადასახადსაც განსხვავებულს იხდიან, ამავე გვარის, ბოლოს აღწერილი ორი ოჯახი შედარებით მცირედს იხდის. რაც შეეხება ოთხ ოჯახს: წიკლაურების, ბუთხუზის და ბალხამიშვილის, რომლებსაც არა აქვთ მითითებული გადასახადის ოდენობა, სავარაუდოდ, ისინი ჭორჭოხში შედარებით ახალი დასახლებულები უნდა იყვნენ. არ გამოვირცხავ, რომ „ბალხამიშვილის მოურავის ხოსრო“ ახალდაბიდან (ამჟამად ბალაანი) გადმოსახლებულიყო, სადაც იმ დროისათვის ცხოვრობდა ქარჩოხის მოურავი აბრამ თინიკაშვილი (ბალაშვილების ერთ-ერთი წინაპარი). ბუთხუზების ოჯახი კი 1774 წელს ახალდაბაში ცხოვრობდა, ამდენად, XVIII საუკუნის II ნახევრის ქსნის ხეობის გამოსავლის დავთარი 80-იან წლებში უნდა იყოს შედგენილი, ყოველ შემთხვევაში, არაუადრეს 1774 წლისა. ქსნის ხეობის სტატისტიკური აღწერილობების მიხედვით, XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში ახალდაბაში თინიკაშვილებთან ერთად ცხოვრობდნენ: ბალხამიშვილები, ბუთხუზები, მარტიაშვილები, ფოცხვერაშვილები. საყურადღებოა კიდევ ერთი ფაქტი: ქანაშვილს მითითებული აქვს, რომ მისი ძირი გვარი წიკლაურია – „წიკლაურის ქანაშვილის გამიხარდი“.

ჩვენ ასევე გვაქვს 1774 წლის აღწერის მონაცემები ჭორჭოხის შესახებ, რომლის მიხედვით სოფელში უცხოვრია 15 კომლს, აქედან 6-6 კომლი ქენქაძეები და ბალხამიშვილები არიან, ორი კომლი – ქანაშვილი და ერთი კომლი წიპტაური (რომლის ძირი გვარი ასევე წიკლაურია) (თაყაიშვილი 1951: 42).

1783 წელს სოფლის დემოგრაფიული ვითარება მკვეთრადაა შეცვლილი, კომლების უმეტესობა არა ძველი გვარებით, არამედ მამიშვილობითაა მოხსენიებული, რაც ყველაზე საყურადღებოა, ქენქაძის მაგივრად ჩნდება ახალი გვარი საბია(ს)შვილი, წიპტაურებს გამოეყვნენ ფოციტაშვილები, ბალხამიშვილებს – შერმაზანაშვილები (თაყაიშვილი 1951: 9). საბიაშვილები, ფოციტაშვილები და შერმაზანაშვილები უკვე ცალკე გვარებად გვხვდებიან XIX საუკუნის აღწერაში.

ისევე როგორც ქსნის ხეობის გამოსავლის დავთარში, 1783 წლის ჭორჭოხის აღწერაში ვხვდებით ახალი გვარის ერთ ოჯახსაც – ბუთხუზებს, რომლებიც მოიხსენიებიან რუსულ კამერალურ აღწერაშიც. ასე რომ, მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში გვაქვს ახალი რეალობა: ჭორჭოხის მოსახლეთა შორის ყველაზე მრავალრიცხოვანი ბალხამიშვილები არიან – 12 ოჯახი, აქედან 45 მამრობითი და 35 მდედრობითი სქესის, შემდეგ საბიაშვილები – 7 ოჯახი, 33 მამრობითი და 15 მდედრობითი სქესის; 3-3 ოჯახი ქანაშვილების და ბუთხუზების, ასევე ფოცხვერაშვილების – 2 ოჯახი (ბალხამიშვილების განაყარი შტოა და შემდეგ ისევ ბალხამიშვილებად დაეწერნენ), ფოციტაშვილების – 2 ოჯახი და შერმაზანაშვილების – 1 ოჯახი, რომელიც, ჩემი აზრით, აღწერაში შეცდომით ბაზანაშვილადაა მიწერილი. ბუთხუზების განაყარი გვარი გოჭაშვილია, ხოლო ბუთხუზები, გადმოცემის მიხედვით, ქსნის ხეობაში მთიულეთიდან არიან გადმოსულები (ქენქაძე 2010: 103).

გორის რაიონიდან მოსულებად მიიჩნევიან საბიაშვილების წინაპარი ქენქაძეები; მეოცე საუკუნის 70-იან წლებში ქსნის ხეობაში მოგზაურობისას გ. ჯალაბაძეს ადგილობრივი მოსახლეობისაგან ჩაუწერია გადმოცემა, რომლის მიხედვით, ქენქაძეებს მეჭვრისხევის ბოლოს უცხოვრიათ, იქიდან

წამოსულან და ახალ საცხოვრისში წმინდა გიორგის ხატი გადმოსვენებით (ჯალაბაძე 1975: 19). ვ. ქენქაძის მიხედვით, ქენქაძეების, საბიაშვილებისა და ჩოჩელის წინაპრები თორტიზაში ცხოვრობდნენ და მათი ძირი გვარი ქარუმიძე უნდა ყოფილიყო: „ეს სამი გვარი დღემდე სახლიკაცობენ ერთმანეთში, მკაცრად იცავენ ეგზოგამიას და ღოცულობენ სოფელ თორტიზის ქარუმიძეების საგვარეულო სალოცავში“ (ქენქაძე 2008: 82).

სოფელი ქორჭოხი ოდითგან ქარჩოხის თემის ნაწილი იყო, ასეა დღესაც, თუმცა ზოგჯერ ისტორიული რეალობის შეცვლასაც ცდილობდნენ. ამის დასტურია 1934 წელს მაშინდელ სტალინში (ცხინვალში) სამხრეთ ოსეთის მხარეთმცოდნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ გამოცემული ბროშურა „სამხრეთ ოსეთის დასახლებული პუნქტების, მდინარეების და მთების ახალი სახელწოდებები“, რომლის მიზანიც გახლდათ ქართული გეოგრაფიული სახელწოდებების შეცვლა, 411 ტოპონიმი უნდა შეცვლილიყო, მათ შორის იყო ქორჭოხის, რომელიც ამ სახელწოდებით ჯერ კიდევ სამთავნელის სარგოს წიგნში (X ს.) არის მოხსენიებული (კაკაბაძე 1929: 10). საკითხი განიხილა საბჭოთა საქართველოს ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა, მაგრამ არ დაამტკიცა (სონღულაშვილი 2009: 35); (ვახტანგაშვილი 2017: 78); თუმცა, როგორც ჩანს, ქართველ ბოლშევიკებს გარკვეულ კომპრომისებზე წასვლა მაინც მოუხდათ, რასაც ადასტურებს 1937 წელს საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მუშათა და გლეხთა კანონთა და განკარგულებათა კრებულში გამოქვეყნებული დადგენილებები, ერთ-ერთი მათგანი ქორჭოხსაც ეხება (მუხლი 26-27):

გამოეყოს ლენინგორის სასოფლო საბჭოს სოფლები: სარბიელი, ჯვარისუბანი, ბეკაში, ქორჭოხი (ხაზგასმა ჩვენია, - დ.ა.), ნაღომევი, ლომის-ხევი, ხოფა, ძეგლევი, ხუბათყაუ და კორი და დაარსდეს ახალი სასოფლო საბჭო ცენტრით სოფელ სარბიელში, სარბიელის სასოფლო საბჭოს სახელწოდებით (განკარგულებათა კრებული 1937).

დადგენილებას ხელს აწერენ საქართველოს სსრ ცენტრალური კომიტეტის თავმჯდომარე ფ. მახარაძე და საქართველოს სსრ ცენტრალური კომიტეტის მდივანი თ. ჟღენტი.

რა თქმა უნდა, ასეთი „სიახლეები“ ისტორიის გაყალბებისკენ იყო მიმართული და ძმობისა და მეგობრობის სანაცვლოდ ერთმანეთთან აპირისპირებდა ქართველ და ოს ხალხს. შეცვლილი თითოეული სოფლის სახელწოდება ხომ წარსულის დავიწყების მცდელობა და მომავალი თაობებისთვის თავგზის აბნევაა. „ყოველ მათგანში ერის, ადგილის ისტორიაა“ (ხარაძე 1996: 177).

დავუბრუნდეთ ისევ დემოგრაფიულ ვითარებას; 2002 წლის აღწერის მონაცემებით ქორჭოხში 101 ადამიანი ცხოვრობდა, 48 მამაკაცი და 53 ქალი, მოსახლეობის 98 % ქართველები იყვნენ (აღწერა 2003: 120).

2008 წლის აგვისტოს ომამდე სოფელში 26 კომლი ცხოვრობდა ბალხამიშვილები – 10 კომლი, საბიაშვილები – 7, გოჭაშვილები – 5, პავლიაშვილები – 3 და ბალაშვილების – ერთი.

დღეს, სამწუხაროდ, მოსახლეობის დიდი ნაწილი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეშია დევნილი საკუთარი მიწა-წყლიდან, უმეტესობა წეროვანისა და ფრეზეთის დასახლებაში ცხოვრობს მამაპაპისეულ სოფელში დაბრუნების მოლოდინით.

დამოწმებანი

აღწერა 2003: საქართველოს მოსახლეობის 2002 წლის პირველი ეროვნული საყოველთაო აღწერის ძირითადი შედეგები (საქართველოს სოფლების მოსახლეობა), ტ. II, თბილისი.

განკარგულებათა კრებული 1937: საქართველოს სსრ მუშათა და გლეხთა კანონთა და განკარგულებათა კრებული, №4, ტფილისი, 31 მარტი.

გსიემ 1956: გორის ისტორიულ ეთნოგრაფიული მუზეუმი (გსიემ), ყოფილი ქსნის საერისთავოს მოსახლეობის აღწერა 1804 წ., შემოსული 1956 წელს, №7486.

- დადიანიძე 2008:** შიდა ქართლი, ახალგორის მუნიციპალიტეტის არქიტექტურული მემკვიდრეობა, 1985-1986 წლების ექსპედიციის მასალები, რედ. ცირა დადიანიძე, ტ. IV, თბილისი.
- ვახტანგაშვილი 2017:** მ. ვახტანგაშვილი. ოსთა განსახლების საკითხისათვის XIX საუკუნესა და XX საუკუნის პირველ მეოთხედში, სადოქტორო დისერტაცია, საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი, თბილისი.
- თაყაიშვილი 1951:** ე. თაყაიშვილი. ქსნის საერისთავოს სტატისტიკური აღწერილობა (ქსსა), სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, ტ. 45, თბილისი.
- კაკაბაძე 1929:** ს. კაკაბაძე. საისტორიო კრებული, წიგნი IV, ტფილისი.
- სონღულაშვილი 2009:** ა. სონღულაშვილი. „სამხრეთ ოსეთი“ საქართველოში?!, თბილისი.
- ქენქაძე 2008:** ვ. ქენქაძე. ქსნური გეპირსიტყვიერების ქარაგოზი, თბილისი.
- ქენქაძე 2010:** ვ. ქენქაძე. ქსნური ხალხური ფაბლიო, თბილისი.
- ხარაძე 1996:** კ. ხარაძე. შიდა ქართლში ტოპონიმთა გაყალბების წინააღმდეგ, ოსთა საკითხი, თბილისი.
- ჯავახიშვილი 1974:** ი. ჯავახიშვილი. საქართველოს ეკონომიური ისტორიის ძეგლები (XIII-XIX სს.), წიგნი II, თბილისი.
- ჯალაბაძე 1975:** გ. ჯალაბაძე. ქსნის ხეობის მოსახლეობა, ქსნის ხეობა, თბილისი.
- ჯაფარიძე 1973:** გ. ჯაფარიძე. ნარკვევი ქართული მეტროლოგიის ისტორიიდან (IX-XIX სს.), თბილისი.

THE VILLAGE OF TCHORCHOKHI IN THE EARLY NINETEENTH CENTURY

Davit Akhlouri

Tchorchokhi is a village of Karchokhi gorge on the upper reaches of Ksani. It is one of the oldest settlements in Georgia and, along with several other villages in the Ksani gorge, is mentioned in the tenth century Georgian ecclesiastical document. Representatives of the then South Ossetian Autonomous Region (Soviet officials) tried to change this historical toponym several times. Fortunately, they failed to do so, but after the August 2008 war, the toponym under the consideration, along with names of other Georgian villages in Akhagori municipality, was occupied. The paper reviews the geographical environment of the village of Tchorchokhi, its past and present, the available churches. The special attention is paid to the description of demographic and economic situation in the nineteenth century. It is compared with beginning of the XXI century and shown how the village has been emptied after the occupation.